

Representace znalostí

s použitím klasické negace

Petr Štěpánek

S využitím materiálu M. Gelfonda a V. Lifschitze

2009

Negace jako neúspěch v logických programech vede v některých případech k nežádoucím výsledkům.

Příklad. (Autobus na přejezdu, John McCarthy) Autobus smí přejet přejezd pokud se neblíží žádný vlak . To se dá vyjádřit pravidlem (klauzulí):

$$\textit{Přejed} \leftarrow \textit{not Vlak}.$$

Jestliže je atom *vlak* interpretován jako nepřítomnost blížícího se vlaku.

Ovšem taková reprezentace znalostí je nepřijatelná, pokud připustíme, že informace o přítomnosti nebo nepřítomnosti vlaku nemusí být dostupná. Jestliže atom *Vlak* není v databázi například proto, že strojvedoucí má zastíněný výhled, pak jistě nechceme, aby autobus přejížděl koleje.

Situace se změní, použijeme-li klasickou negaci:

$$Přejed' \leftarrow \neg Vlak.$$

Potom literál *Přejed'* nebude prvkem odpovědní množiny dokud negativní fakt $\neg Vlak$ není v databázi.

Rozdíl mezi *not P* a $\neg P$ v logickém programu je podstatný pokud nemůžeme předpokládat, že dostupná pozitivní informace o *P* je úplná, tj. když hypotéza uzavřeného světa není použitelná k predikátu *P*.

Hypotéza uzavřeného světa pro predikát *P* se dá vyjádřit v jazyce rozšířených programů klauzulí

$$\neg P(x) \leftarrow not P(x) \tag{1}$$

Pokud je klauzule (1) v programu, pak *not P(x)* a $\neg P(x)$ jsou zaměnitelné. Jinak používáme *not P* k vyjádření toho, že není známo zda *P* je pravdivé, a $\neg P$ k vyjádření, že *P* je nepravdivé.

Pro některé predikáty může být výhodný předpoklad vyjádřený ‘kontrapositivní‘ klauzulí

$$P(x) \leftarrow \text{not } \neg P(x) \quad (2)$$

Pak bude možné definovat množinu koncových vrcholů orientovaného grafu programem P_1 :

$$\begin{aligned} \neg \text{Terminal}(x) &\leftarrow \text{not } \text{Arc}(x,y). \\ \text{Terminal}(x) &\leftarrow \text{not } \neg \text{Terminal}(x). \end{aligned}$$

Pro daný predikát P si můžeme vybrat zda do programu vložíme klauzuli (1) nebo (2) nebo žádnou z nich.

Příklad. (Stanford a SRI) Jack je zaměstnán na Stanfordské Univerzitě a Jane na SRI International:

$$\textit{Employed}(\textit{Jack}, \textit{Stanford}) \leftarrow .$$
$$\textit{Employed}(\textit{Jane}, \textit{SRI}) \leftarrow .$$

Zaměstnané osoby mají adekvátní plat:

$$\textit{Adequate-Income}(x) \leftarrow \textit{Employed}(x, y) . \quad (3)$$

Odpovědní množina pro tento program:

$$\{\textit{Employed}(\textit{Jack}, \textit{Stanford}), \textit{Employed}(\textit{Jane}, \textit{SRI}),$$
$$\textit{Adequate-Income}(\textit{Jack}), \textit{Adequate-Income}(\textit{Jane})\}.$$

Tato množina neobsahuje negativní literály, ale nedovoluje odvodit, že Jack není zaměstnán na SRI.

Požadavek, aby informace o zaměstnání byla v databázi úplná, můžeme splnit tím, že vyjádříme předpoklad uzavřeného světa pro predikát *Employed*:

$$\neg \textit{Employed}(x,y) \leftarrow \textit{not Employed}(x,y).$$

Přidáme-li toto pravidlo k programu, přidáme k odpovědní množině literály

$$\neg \textit{Employed}(\textit{Jack},\textit{SRI}) , \neg \textit{Employed}(\textit{Jane},\textit{Stanford})$$

Je-li dostupná informace o zaměstnancích úplná jen pro, ale ne pro SRI, přidáme jen následující instanci klauzule (3):

$$\neg \textit{Employed}(x,\textit{Stanford}) \leftarrow \textit{not Employed}(x,\textit{Stanford}). \quad (4)$$

Následující příklad použití negace v Zákonu o britském občanství (1981 British Nationality Act) cituje Kowalski: „Ode dne platnosti toho zákona žádná osoba nebude mít status občana Commonwealthu ani status Britského poddaného jinak než podle tohoto zákona.“

Toto ustanovení v podstatě postuluje Hypotézu uzavřeného světa pro některé predikáty. Kowalski poznamenává, že není třeba taková ustanovení uvádět v obecných logických programech, protože jsou implicitně obsaženy v sémantice jazyka. Zdá se však, že souhlasí s tím, že může být užitečné připustit predikáty, definice kterých se nepovažují za úplné, a požadovat „explicitní deklaraci“ kdykoliv se činí předpoklad Hypotézy uzavřeného světa. V jazyce rozšířených programů se takové deklarace reprezentují pravidly tvaru (1).

Ještě jeden příklad ve kterém se vyskytují oba typy negace. V zadání se objevují anglické termíny: *GPA* je celkový psychologický test, *Interview* je v tomto případě pohovor před stipendijní komisí, *Minority* je status minoritní skupiny obyvatel a *Eligible* znamená vhodný, přicházející v úvahu.

Příklad (College X). Pro udělování stipendii studentům na uvedené škole se používají následující pravidla:

1. Každý student s GPA nejméně 3,8 přichází v úvahu.
2. Každý minoritní student s GPA nejméně 3,6 přichází v úvahu.
3. Žádný student s GPA menším než 3,6 nepřichází v úvahu pokud úspěšně neprojde pohovorem před stipendijní komisí.
4. Studenti, jejichž vhodnost není určena pravidly 1.-3. projdou pohovorem.

Uvedená pravidla jsou zakódována v následujícím rozšířeném programu:

$$\textit{Eligible}(x) \leftarrow \textit{HighGPA}(x).$$
$$\textit{Eligible}(x) \leftarrow \textit{Minority}(x), \textit{FairGPA}(x).$$
$$\neg \textit{Eligible}(x) \leftarrow \neg \textit{FairGPA}(x).$$
$$\textit{Interview}(x) \leftarrow \textit{not Eligible}(x), \textit{not } \neg \textit{Eligible}(x).$$

Předpokládejme, že následující fakta jsou k dispozici o jedné studentce:

$$\textit{FairGPA}(\textit{Ann}) \leftarrow . \neg \textit{HighGPA}(\textit{Ann}).$$

Rozšířený program P_1 sestávající z těchto šesti pravidel má jedinou odpovědní množinu :

$$\{FairGPA(Ann), \neg HighGPA(Ann), Interview(Ann)\} . \quad (5)$$

Databáze neobsahuje informaci, že *Ann* je minoritní studentka, která z principu takový údaj z žádosti neuvádí.

Interpretace obecných programů pomocí uzavřeného světa.

Syntakticky jsou obecné logické programy speciálním případem rozšířených programů. O všem je rozdíl jestliže obecný program interpretujeme jako obecný nebo jako rozšířený. Ne-li základní atom A prvkem odpovědní množiny obecného programu, znamená to, že korektní odpověď na dotaz A je *no*. Nepřítomnost základního atomu A v odpovědní množině rozšířeného programu, který sestává ze stejných klauzulí, znamená, že odpověď na dotaz A musí být *unknown*.

Příklad (Sudé numerály). Odpovědní množina programu

$$\begin{aligned} \text{Even}(0) &\leftarrow . \\ \text{Even}(S(S(x))) &\leftarrow \text{Even}(x). \end{aligned}$$

je

$$\{\text{Even}(0), \text{Even}(S(S(0))), \dots\}.$$

Protože tato množina neobsahuje $\neg \text{Even}(S(0))$ ani $\text{Even}(S(0))$, sémantika

rozšířených programů říká, že odpověď na dotaz $Even(S(0))$ je *unknown* - jinak než byl zamýšlený význam uvedené definice predikátu $Even$. Tento význam je možné vyjádřit v jazyce rozšířených programů tím, že přidáme předpoklad uzavřeného světa pro $Even$:

$$\neg Even(x) \leftarrow not\ Even(x).$$

Tento příklad ukazuje, že „sémanticky ekvivalentní“ rozšířený program k programu P lze získat tím, že k P přidáme předpoklad uzavřeného světa pro každý z predikátů.

Definice. (Rozšíření $CW(P)$ obecného programu P) Interpretace $CW(P)$ obecného programu P jako rozšířeného programu s explicitním vyjádřením hypotézy uzavřeného světa vznikne z P přidáním pravidel

$$P(x_1, x_2, \dots, x_n) \leftarrow not\ \neg P(x_1, x_2, \dots, x_n)$$

Pro všechny predikátové symboly P , kde proměnné x_i jsou navzájem různé a P je n -ární.

Následující věta ukazuje, že odpovědní množiny programu $CW(\mathbf{P})$ jsou v takovém vztahu k odpovědním množinám programu $\mathbf{P}$ jaký požadujeme. Proto označme Pos množinu všech pozitivních základních literálů v jazyce programu $\mathbf{P}$.

Věta. Je-li S odpovědní množina obecného logického programu $\mathbf{P}$, potom

$$S \cup \{\neg A \mid A \in (Pos - S)\} \quad (6)$$

je odpovědní množina $CW(\mathbf{P})$. Navíc každá odpovědní množina programu $CW(\mathbf{P})$ může být vyjádřena ve tvaru (6), kde S je odpovědní množina $\mathbf{P}$.

Důkaz. Bez újmy na obecnosti můžeme předpokládat, že $\mathbf{P}$ neobsahuje proměnné. Necht' program $\mathbf{P}'$ vznikne z $\mathbf{P}$ tím, že nahradíme všechna pravidla v $CW(\mathbf{P})$ jejich základními instancemi. Potom

$$\mathbf{P}' = \mathbf{P} \cup \{\neg A \leftarrow not A \mid A \in Pos\}$$

První tvrzení Věty

Je-li S odpovědní množina programu P je třeba dokázat, že množina (6) je odpovědní množinou P' . Označme množinu (6) symbolem S' . Podle definice programu P^S dostáváme

$$(P')^{S'} = P^S \cup \{\neg A \leftarrow \mid A \in (Pos - S)\}$$

Odtud plyne

$$\begin{aligned} \alpha((P')^{S'}) &= \alpha(P^S) \cup \{\neg A \mid A \in (Pos - S)\} \\ &= S \cup \{\neg A \mid A \in (Pos - S)\} = S' \end{aligned}$$

takže S' je odpovědní množinou pro P' . Tím je dokázáno první tvrzení Věty.

Druhé tvrzení Věty

Abychom dokázali druhé tvrzení, mějme libovolnou odpovědní množinu S' pro $\mathbf{P}'$ a definujme $S = S' \cap Pos$.

Potom platí

$$\begin{aligned} S' = \alpha((\mathbf{P}')^{S'}) &= \alpha((\mathbf{P})^S) \cup \{\neg A \mid A \in (Pos - S')\} \\ &= \alpha((\mathbf{P})^S) \cup \{\neg A \mid A \in (Pos - S)\} \end{aligned}$$

První člen sjednocení je pozitivní část S' a druhý člen sjednocení je negativní část S' . Odtud nejprve dostaneme

$$\alpha((\mathbf{P})^S) = S' \cap Pos = S$$

tj. S' je odpovědní množina pro $\mathbf{P}$ a dále

$$\{\neg A \mid A \in (Pos - S)\} = S' - Pos$$

Nakonec dostaneme

$$\begin{aligned} S \cup \{\neg A \mid A \in (Pos - S)\} &= S \cup (S' - Pos) \\ &= (S' \cap Pos) \cup (S' - Pos) \\ &= S' \end{aligned}$$

Pro libovolnou odpovědní množinu pro $\mathbf{P}' = CW(\mathbf{P})$ jsme ukázali, že ji lze vyjádřit ve tvaru (6). Tím je druhé tvrzení a celá Věta dokázána.

Stratifikované programy. Tento pojem bude dále několikrát zmiňován i když jen v komentářích. Zde je definice:

Je-li P rozšířený program a $st(\bullet): Pred_P \rightarrow N$ je zobrazení množiny predikátů v P do přirozených čísel takové, že pro každé pravidlo a predikát p v jeho hlavě a q v těle platí

$$\begin{array}{ll} st(p) \geq st(q) & \text{je-li } q \text{ v pozitivním literálu} \\ st(p) > st(q) & \text{je-li } q \text{ v negativním literálu} \end{array}$$

Zde za negativní literál považujeme i výraz $not L$, který ani literálem není.

Potom říkáme, že program P je stratifikovaný. Zobrazení $st(\bullet)$ je stratifikací programu P . Pokud takové zobrazení neexistuje, říkáme, že program P není stratifikovaný.

Jinými slovy, stratifikace je takové očíslování predikátů, které vylučuje, aby se rekurze používala na kterýkoli typ negace.

Klasická negace v Disjunktivních databázích

Disjunktivní databáze a disjunktivní logické programování tvoří samostatnou kapitolu. Nebudeme se jí podrobně zabývat, omezíme se jen na jednoduchý příklad.

Příklad. (Stanford a SRI ještě jednou). Uvažujme tvrzení: Jack je zaměstnán na Stanfordově Univerzitě nebo v SRI ; každá zaměstnaná osoba má adekvátní příjem. Intuitivně odvodíme, že Jack má adekvátní příjem.

V klasické logice je lehké formalizovat tento případ odvozování zdravým rozumem, ale není jasné ani to, jak formalizovat uvedená fakta logickým programem. Mohli bychom použít tuto „disjunktivní databázi“ :

$$\textit{Employed}(\textit{Jack}, \textit{Stanford}) \mid \textit{Employed}(\textit{Jack}, \textit{SRI}) \leftarrow . \quad (7)$$

$$\textit{Adequate\_Income}(x) \leftarrow \textit{Employed}(x) .$$

V hlavách pravidel budeme používat symbolu $|$ místo v logice obvyklého symbolu $\vee$ pro disjunkci, protože je určitý rozdíl mezi použitím první disjunkce a použitím a použitím disjunkce $\vee$ v klasické logice. Je to podobné rozdílu mezi nekontrapositivní $\leftarrow$ a kontrapositivní klasickou implikací nebo rozdílu mezi *not* a $\neg$.

Obecně definujeme *rozšířenou disjunktivní databázi* jako množinu pravidel tvaru

$$L_1 | L_2 | \dots | L_k \leftarrow L_{k+1}, \dots, L_{k+m}, \text{not}(L_{m+1}), \dots, \text{not}(L_n) \quad (8)$$

kde $n \geq m \geq k \geq 0$ a každé L_i je literál.

Definici odpovědních množin rozšíříme i pro rozšířené disjunktivní databáze.

Nechť $\mathbf{P}$ je rozšířená disjunktivní databáze bez proměnných, která neobsahuje *not*. Nechť Lit je množina základních literálů v jazyce $\mathbf{P}$. Odpovědní množina pro $\mathbf{P}$ je minimální podmnožina S množiny Lit , která splňuje následující podmínky

(i) Pro každé pravidlo

$$L_1 | L_2 | \dots | L_k \leftarrow L_{k+1}, \dots, L_m$$

programu $\mathbf{P}$ takové, že literály $L_{k+1}, L_{k+2}, \dots, L_m$ patří do S , potom pro některé $i \leq k$ je L_i také prvkem S ,

(ii) pokud S obsahuje komplementární pár literálů, pak $S = Lit$.

Uvažujme databázi (7) kde druhé pravidlo je nahrazeno svými základními instancemi. Potom (7) má dvě odpovědní množiny

$$\{Employed(Jack, Stanford), Adequate\_income(Jack)\}$$

a

$$\{Employed(Jack, SRI), Adequate\_income(Jack)\}.$$

Odpověď na dotaz může nyní záviset na tom, která odpovědní množina se vybere. Například odpověď na dotaz $Employed(Jack, Stanford)$

První odpovědní množiny je *yes* , ale podle druhé je *no* . Odpověď na dotaz $\{ Adequate\_income(Jack) \}$ je v obou případech *yes* .

Nyní necht' P^S je rozšířená disjunktivní databáze, která vznikne z P vynecháním

- (i) každého pravidla, které v těle obsahuje formuli $not L$, kde $L \in S$,
- (ii) každé formule $not L$ v tělech ostatních pravidel.

Pak P^S neobsahuje not , takže odpovědní množiny jsou již definovány. Je-li S některá z nich, řekneme, že S je odpovědní množina pro P .

Chceme-li použít tuto definici odpovědní množiny k nějaké disjunktivní databázi s proměnnými, nahradíme nejprve každé pravidlo jeho základními instancemi.

Například, když doplníme databázi (7) o předpoklad uzavřeného světa pro predikát *Employed*

$$\neg \textit{Employed}(x,y) \leftarrow \textit{not } \textit{Employed}(x,y) .$$

Potom nová databáze má dvě odpovědní množiny

$\{\textit{Employed}(\textit{Jack},\textit{Stanford}), \neg \textit{Employed}(\textit{Jack},\textit{SRI}), \textit{Adequate\_income}(\textit{Jack})\}$

a

$\{\textit{Employed}(\textit{Jack},\textit{SRI}), \neg \textit{Employed}(\textit{Jack},\textit{Stanford}), \textit{Adequate\_income}(\textit{Jack})\}$

Pro ilustraci rozdílu mezi $|$ a $\vee$ uvažujme databázi

$$Q \leftarrow P. \tag{9}$$

$$P | \neg P \leftarrow .$$

Na rozdíl od pravidla vyloučeného třetího v klasické logice, druhé pravidlo v (8) nelze vynechat beze změny významu databáze.

Poslední pravidlo v (8) vyjadřuje fakt, že o P je buď známo, že je pravdivé nebo nepravdivé. Každá odpovědní množina obsahující takové pravidlo obsahuje buď P nebo $\neg P$.

Databáze obsahující jen pravidlo $Q \leftarrow P$. Má jen prázdnou odpovědní množinu, ale (8) má dvě odpovědní množiny $\{P, Q\}$ $\{\neg P\}$.

Redukce rozšířených programů na Obecné programy

Nechť P je rozšířený program. Nejprve budeme definovat jeho pozitivní tvar P^+ , který je obecným programem.

Pro každý predikát P v jazyce P nechť P' je nový predikát stejné četnosti jako P . Atom $P'(\dots)$ budeme nazývat pozitivním tvarem negativního literálu $\neg P(\dots)$.

Každý pozitivní literál je svým pozitivním tvarem. Pozitivní tvar literálu L budeme označovat L^+ . Pozitivní tvar P^+ programu P vznikne nahrazením každé klauzule jejím pozitivním tvarem

$$L_0^+ \leftarrow L_1^+, L_2^+, \dots, L_m^+, \text{not } L_{m+1}^+, \text{not } L_{m+2}^+, \dots, \text{not } L_n^+. \quad (10)$$

Například pozitivní tvar P_1^+ popisující koncové vrcholy orientovaného grafu je

$$\begin{aligned} \text{Terminal}'(x) &\leftarrow \text{Arc}(x,y). \\ \text{Terminal}(x) &\leftarrow \text{not Terminal}(x). \end{aligned}$$

Je to obvyklá definice koncových vrcholů v jazyce obecných logických programů.

Pro každou podmnožinu $S \subseteq \text{Lit}$, necht' S^+ označuje množinu pozitivních tvarů literálů z S .

Věta 2 Konsistentní množina $S \subseteq Lit$ je odpovědní množinou rozšířeného programu P právě když S^+ je odpovědní množinou P^+ .

Transformace $P \rightarrow P^+$ redukuje rozšířené programy na obecné programy i když P^+ nijak nenaznačuje, že P' intuitivně představuje negaci P .

Důkaz Věty 2 je používá dvou lemmat.

Lemma 1 Pro každý bezesporný program, který neobsahuje *not* platí

$$\alpha(P^+) = \alpha(P)^+$$

Důkaz. Podle předpokladu je P bezesporný program, takže $\alpha(P)$ je množina literálů, kterou lze generovat použitím (základních instancí) pravidel P

$$L_0 \leftarrow L_1, \dots, L_m$$

jako odvozovacích pravidel. Podobně $\alpha(P^+)$ je množina atomů, která

je generována použitím odpovídajících pozitivních pravidel

$$L_0^+ \leftarrow L_1^+, \dots, L_m^+$$

Je zřejmé, že atomy generované pomocí těchto pozitivních pravidel jsou právě pozitivní tvary literálů generovaných pomocí pravidel původního programu.

Lemma 2 Pro každý sporný program P , který neobsahuje not , $\alpha(P^+)$ obsahuje dvojici atomů tvaru $A, (\neg A)^+$.

Důkaz. Uvažujme množinu S , kterou lze generovat pomocí pravidel programu P jako odvozovacích pravidel. Předpokládejme, že P je bezesporný.

Potom $S = \alpha(P)$, takže $\alpha(P)$ je bezesporná. To není možné, protože program P je sporný. Tedy S je sporná.

Nechť $A, \neg A$ jsou komplementární literály z S , generované pomocí pravidel programu P jako odvozovacích pravidel.

Použitím odpovídajících pozitivních pravidel, můžeme odvodit

$$A, (\neg A)^+$$

Potom tyto atomy patří do $\alpha(\mathbf{P}^+)$.

Důkaz Věty 2. Bez újmy na obecnosti můžeme předpokládat, že $\mathbf{P}$ neobsahuje proměnné. Necht' S je bezesporná množina literálů. Podle definice je S^+ odpovědní množinou pro $\mathbf{P}$ když

$$S^+ = \alpha(\mathbf{P}^{+(S^+)}) ,$$

Což lze přepsat jako $S^+ = \alpha((\mathbf{P}^S)^+)$.

Nyní je třeba dokázat ekvivalenci

$$S^+ = \alpha((\mathbf{P}^S)^+) \leftrightarrow S = \alpha((\mathbf{P}^S)) \quad (11)$$

Případ 1. $\mathbf{P}^S$ je bezesporný.

Potom podle Lemmatu 2 je levá strana (11) ekvivalentní rovnosti

$$S^+ = \alpha(P^S)^+$$

a to je ekvivalentní pravé straně (10).

Případ 2. P^S je sporný. Protože S je podle předpokladu bezesporná množina, pravá strana (10) je nepravdivá.. Podle lemmatu 2 množina $\alpha((P^S)^+)$ obsahuje dvojici $A, \neg A$. Protože S je bezesporná, S^+ nemůže obsahovat takovou dvojici literálů, takže levá strana (11) je také nepravdivá.

Důsledek. Je-li množina $S \subseteq Lit$ bezesporná a S^+ je jediná odpovědní množina pro P^+ , potom S je jediná odpovědní množina pro P .

Důkaz. Podle Věty 2 je S odpovědní množinou pro P , je tedy třeba jen ukázat že P nemá žádné jiné odpovědní množiny. Mějme nějakou množinu $S' \subseteq Lit$, která by byla odpovědní množinou pro P .

Protože S je bezesporná, P je bezesporný podle lemmatu 2, takže S' je také bezesporná množina. Podle Věty 2 je $(S')^+$ je odpovědní množinou pro P^+ , takže $(S')^+ = S^+$ odkud plyne $S' = S$.

Poznámka. Tento důsledek ukazuje jak se dají použít procedury pro vyhodnocení dotazů v obecných programech pro (některé) rozšířené programy.

Má-li program P^+ „dobré“ vlastnosti (například je-li stratifikovaný) a jeho odpovědní množin neobsahuje dvojici atomů $A, (\neg A)^+$, potom program P má také „dobré“ vlastnosti (v tomto případě je stratifikovaný) a literál $L \in Lit$ je prvkem odpovědní množiny pro P , právě když je základní atom L^+ prvkem odpovědní množiny pro P^+ .

Podmínka $L^+ \in P^+$ se dá v principu ověřit obvyklým systémem logického programování.

Například, že literály z množiny (5) patří do odpovědní množiny pro program P_1 lze v Prologu ověřit vyhodnocením (tří) dotazů pro P_1^+

FairGPA(Ann) , (HighGPA)'(Ann), Interview(Ann)

Dotazy obsahující proměnné lze zpracovat obdobným způsobem.

Poznámka. Předpoklad bezspornosti množiny S ve Větě 2 a jejím důsledku je nutný i v případě, že P je bezsporný a P^+ je stratifikovaný.

Ukazuje to tento příklad programu P_2 :

$$P \leftarrow \text{not } \neg P .$$
$$Q \leftarrow P .$$
$$\neg Q \leftarrow P .$$

Tento program nemá žádnou odpovědní množinu i když P_2^+ je stratifikovaný program. Odpovědní množina pro P_2^+ je pozitivní tvar sporné množiny $\{P, Q, \neg Q\}$.